

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Commentaria Ac Disputationes In Primam Partem Divi Thomae

Cvm Variis Indicibvs

De Deo Effectore, Creaturarvm Omnivm Tractatvs II. De Opere Sex
Diervm, Ac Tertivs De Anima

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1622

IX. Vtrum principium intelligendi sit aliqua spiritualis substantia secundum
fidei, & rationis naturalis principia.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93575](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93575)

genus commune: tum quia genus dicit relationem ad species: tum etiam, quia possunt ad constituendam eandem integram essentiam concurrere. Quapropter si aliquis conceptus communis abstrahitur a conceptu generico, & specifico, ut conceptus cognoscens ab homine, & animalis, quod est genus hominis, & conceptus viventis a nutritio, & cognoscitio, illud commune reuera non est genus, etiam si contingat esse vniuocum: sed erit quasi transcendens quoddam, quod differentias extra sui rationem, & proprie contrahentes non habet: sicut conceptus communis, qui interdum abstrahi potest a differentiis simplicibus, non est genericus, sed quasi transcendentalis. Huiusmodi enim est conceptus cognoscitui, ut abstrahit a rationali, & sensitiuo, cuius signum est, quia eadem anima hominis, ut ratione distinguitur in sensitiuum, & rationale, secum conuenit in communi conceptu animæ cognoscitiue. Et ita pater responsio ad rationem dubitandi in principio positam.

CAPVT IX.

Virum principium intelligendi sit aliqua spiritalis substantia secundum fidei, & rationis naturalis principia.

HAECENUS de generica ratione animæ diximus, & illud genus in suas species diuidendo; & quæ ad inferiorum graduum animas pertinent, breuiter, ac pro instituto nostro sufficienter attigimus, & quod amplius desiderari potest in singulis progressu dicitur. Iam ergo ad grauiorem & Theologis magis necessariam, ac quodammodo propriam de substantiâ, & essentia animæ humanæ disputationem primum accedimus, quam per diuersa prædicata illius propria, & in quibus aliorum viventium materialium animas superat explicabimus, & incipiemus ab hac differentia spiritalis substantiæ: quia, ut videbimus, est fundamentum omnium aliorum attributorum, quæ hominibus animam a cæteris distinguunt. Quid autem nomine substantiæ spiritalis in hoc titulo significetur, breuiter explicandum est. Et in primis nomine substantiæ generatim sumptæ vimur, ut abstrahit a completa, & incompleta: seu prout in materia, formam, & compositum ab Aristotele alibi diuiditur. Neque vero tam inquirimus, utrū principium principale, ac primarium, quo nos intelligimus, sit hoc modo substantia, quam id, ut notum supponimus. Quia vel hoc principium est vera forma corporis nostri, vel tantum illi assitēs. Si hoc posterius dicatur, licet erroneum sit, ut infra ostendemus, inde euidentius concluditur esse substantiam, quia est quid per se existens: cum supponatur non esse actum informantem. Si vero primum dicatur, inde etiam concluditur esse substantiam, tam propter ea, quæ generatim de anima diximus, & alia, quæ de substantiali forma in genere dixi in disp. 15. Metaph. sect. 5. ubi ex eo, quod anima rationalis est substantialis forma, dari in alijs rebus corporeis substantiales formas ostendi. Tum præterea, quia vitales operationes, & præcipue intellectuales non possunt non radicari in aliquo substantiali principio, ut est per se notum, & ex discursu materiæ constabit. Tum denique, quia homo, ut homo, est vna species substantiæ per se, quam ex materia, & forma componi necesse est: componitur autem ex principio intelligendi ut tale est: ergo tale principium in homine substantia est.

Alter terminus in titulo positus est, *spiritalis*, per quem inquiritur quædam essentialis differentia illius substantiæ, quæ in homine est principium

Franc. Suarez de Anima.

intelligendi: supponitur autem per vocem illam esse in mudo aliquas substantias spirituales, quod de increata substantia, quæ est ipse Deus, non solum de fide certum est, sed etiam ratione euident. Idem vero de multis substantijs creatis ostendimus in tractatu de Angelis l. 1. cap. 1. ubi declarauimus substantiam spirituales corporali opponi, quasi priuatiue, ita ut spiritalis dicatur, quæ corporea non est. Substantia autem corporea duobus modis dicitur, vno modo, quæ intrinsece constat ex materia physica capaci quantitatis: alio modo, quia in materia extenditur per quantitatem. Priori modo clarum est, animam non posse esse substantiam corpoream, quia illo modo substantia corporea non est, nisi composita ex materia physica, & actu, seu forma substantiali, quod repugnat principio intelligendi, quod est in nobis. Quia non est substantia composita ex partibus essentialibus ut l. 1. de Angelis, c. 7. obiter ostensum est. Et præterea ostendimus infra, illam non esse substantiam completam: substantia autem composita ex materia, & forma, est substantia, vel natura completa.

Posteriori modo dicitur substantia corporea, substantia simplex, capax extensionis partis extra partem secundum tres dimensiones quantitatis: qualis est, vel materia ipsa, vel forma ligni, aut ignis, vel (ut aliqui volunt) ipsa substantia cæli. Et hoc modo iuxta mentem Augustini ep. 28. substantia corporea dicitur, quæ secundum partes materiæ quantæ illi coextenditur, & partem extra partem habet. Vnde è contrario illa dicitur substantia incorporea, seu (quod idem est) spiritalis, quæ in sua entitate partium extensionem non habet, nec illius capax est. Veruntamen iuxta multorum Philosophorum, atque etiam Theologorum opinionem hoc non satis est, ut forma aliqua substantialis spiritalis sit. Nam animam equi, v. g. putat non habere extensionem, & nihilominus non esse spirituales, quia in suo fieri, & esse pendet a materia. Igitur in titulo propozita quæstionis, per substantiam spirituales intelligere oportebit talem substantiam, quæ neque ex materia consistet, neque illi coextendatur, nec ab illa in suo esse pendeat. Iuxta quam vocis interpretationem sub illo titulo duæ quæstiones includuntur. Vna est, utrū anima rationalis sit substantia indiuisibilis, seu carens partibus integrantibus. Alia est, utrū sit anima independens? Quæ quæstio cum illa coincidit, utrū anima immortalis sit? Ut vero distinctius procedamus, nunc cum D. Augustino supponamus, omnem illam substantiam verè incorpoream esse, quæ nullo modo est capax effectus formalis quantitatis, nec extensionis, vel compositionis partium integrantium. Et in hoc sensu inquirimus, utrū anima substantia spiritalis sit?

In hoc ergo puncto multorum sententia fuit, animam hominis esse substantiam corpoream, ac proinde spirituales non esse. Ita senserunt omnes qui eam mortalem fecerunt, quos capite sequenti referemus. Specialiter vero hunc errorem tribuit Tertulliano August. epistola 157. & lib. de heresi in 86. Vbi declarat Tertullianum de propria corporeitate esse loquutum. Et illum late impugnat lib. 10. Gen. ad lit. c. 24. Eundem errorem tribuit Tertullian. lib. 1. 8. Orig. c. 5. dicens Tertullianum docuisse animam hominis esse immortalem, & nihilominus corpoream illam esse credidisse, docuitque hunc errorem Tertullianus lib. de Anima, c. 6. & sequentibus, & multis alijs in locis, quos notat Pamel. inter paradoxa Tertull. in 7. Atque eundem errorem secutus fuit Vincentius ille, contra quem disputat Aug. l. 4. de anim. & eius origin. à c. 12. Et in eundem incidit Faust. Rhegin. in epistola ad Paulinum.

D 2

Eundem

Corporum
spiritali
opposita duo
huiusmodi
dicitur.
Anima nec
corporea est
primo modo.

Nic item
modo posita
riori.

Concluditur
explicatio
nomine spi-
ritualis in
titulo.

Qui in hac
quæstione
partem ne-
gatiuam te-
nuerunt.

Eundem ex antiquis Philosophis docuerunt Anaxagoras, teste Plutarcho lib. 4. de placitis, cap. 19. & Lucretius lib. 1. de rerum natura, quem refert Tertullianus lib. 1. de Anima, cap. 5. in fine, & Augustinus 1. de utilitate credendi, illi attribuit quod animam ex atomis constare dixerit, sicut Epicurus. Et contra eum disputat Lactant. lib. 7. diuinarum Institution. cap. 12. Refertur etiam pro hoc errore Soranus quidam antiquus medicus, quem quatuor libros de anima commentatum esse refert Tertullianus lib. de Anima, cap. 6. vt omittam Galenum, & alios, qui dixerunt animam esse sanguinem, aut temperamentum, seu harmoniam humorum, contra quos supra disputatum est. Nec alieni ab eodem errore sunt, qui eandem dicunt esse hominum, & brutorum animas, de quibus postea dicturi sumus. Pluresque istorum in hunc errorem inductos fuisse ait Augustinus, eo quod nimium imaginationi addicti, non possent aliquid vt verum ens concipere, nisi corporeum. Vnde eo processerunt, vt Deum ipsum corporeum esse dicerent, vt de Tertulliano idem Augustinus affirmat, & videri potest in Pamel. supra paradox. 15.

Deinde aliqua fundamenta de anima specialiter afferuntur. Primo ex Scriptura, quod Lucæ 16. dicitur anima Lazari deducta in sinum Abraham, & anima diuitis sensisse cruciatum ignis, & a quam ad linguam refrigerandam petiisse. Quo testimonio Tertullianus lib. de Anima, cap. 7. & 8. & lib. de resur. carnis, cap. 17. & Faustus supra vtuntur. Addit Tertullianus in lib. de Anima, cap. 11. illud Gen. 2. Et inspirauit in eo spiritum vitæ, vbi ipse statum legi vult, non spiritum. Nam anima, inquit, in substantia status est, ab effectu autem dicitur spiritus, quia spirat. Et adducit illud Isai. 42. Dans spiritum populo, qui est super terram, & spiritum cauantibus eam. & illud cap. 57. Spiritus a facie mea egredietur, & statum ego faciam. seu spiritus ex me produit, & statum ego feci, vt Tertullianus allegat. Denique adducit Faustus illud Psalmi 141. Educ de custodia animam meam, quod ipse legit de carcere, inde argumentum sumens, quia non nisi res corporea posset in carcere detineri, seu custodiri. Cui simile est illud Psalmi 29. Domine duxisti ab inferno animam meam, saluasti me a descendantibus in lacum.

Addit denique Tertullianus d. cap. 6. de Anima, varias rationes Philosophorum parui momenti, qualis est illa, quod extrinsecus ab alio moueri potest, est corpus, anima autem ab alio mouetur extrinsecus, vt cum variatur, inquit, & furit. Item quod anima mouetur ad motum corporis. Item quod corpus ipsum corporaliter mouet. Itē quod recedit alterato, & mutato corpore. Imo quod cibus corporalibus egeat, vt in illo sustentetur, & vires suas exercere valeat, & ob defectum cibi deficiat. Sed hæc, & similia leuia sunt. Illud difficilior, quod anima in suis operationibus a corpore pendet, quod quidem de ceteris inferioribus actibus est manifestum. De intellectu vero patet, quia vsus ipse rationis est dispositione corporis pendet, vt in pueris notum est, & per alterationem corporis amittitur, vt in infans, vel impeditur, vt in dormientibus. Ac denique sine vsu phantasia nihil cogitamus. Tam magna ergo dependentia in operando a corpore satis indicare videtur, ipsam esse corpoream. Denique sumitur argumentum ab origine animæ, quia per actionem corporalis feminis incipit. Signum ergo est esse corpoream.

Veritas nihilominus est, animam rationalem esse substantiam spirituales, & incorpoream, tam iuxta principia fidei, quam secundum rationem naturalem. Priorem partem probamus pri-

mo ex varijs locis, ac modis loquendi Scripturæ. Primumque omnium ponderatur à Patribus quod de hominis creatione dicitur Genes. primo, & secundum. Nam priori loco eodem modo viuientium omnium ex elementis productio, seu creatio refertur per simplex verbum, seu imperium DEI, dicentis: fiat, cum autem peruenitur ad creationem hominis, inducitur Deus vtens peculiari consilio. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, quasi producturus rem altioris ordinis, & dignitatis à ceteris terrenis animantibus: quam dignitatem non habet, nisi ratione animæ, nec in alio fundari potest, nisi in eo, quod substantia anima est altioris gradus, quam sint ceteræ corporum formæ: non potest autem esse altioris gradus, nisi sit spiritualis, & in corpore. Et hoc declaratur amplius in ca. 2. vbi creatio animæ rationalis, & infusio illius in corpus describitur illis verbis, Formauit Deus hominem de limo terre, & inspirauit in faciem eius spiritum vitæ, & factus est homo in animam viuientem. Quod de nullo alio animali dicitur: etiam si Deus, quando cetera creauit, illa etiam formauerit, quoad corpora, in quibus animam viuificantem induxit, non tamen peculiari actione, sed illa, qua vnumquodque animal produxit. At de homine Scriptura significat, peculiari actione spirasse, id est, effecisse spiritum, id est, spiritum viuificantem hominem, qui est illius anima. Non est ergo corporea, sicut ceteræ, sed est substantia spiritualis extrinsecus corpori adueniens, vt verbis Aristotelis vtamur. Hunc sensum Athenasius attigit in tract. de definitionibus sub titulo de Anima, & mente: eumque copiose declarat Leo Papa serm. 4. de Natiuit. & Chyloft. homil. 11. & 12. in Gen. Et clarius Theod. ibi, q. 23. & eleganter August. lib. 13. de ciuit. c. 24. Et in precedenti tractatu lib. 3. cap. 7. alios Patres adduximus: & ideo plura hic referre necesse non est.

Deinde addi possunt loca, in quibus anima hominis spiritus vocatur. Quamuis enim vox spiritus, in Scriptura æquiuoca sit, & interdum rebus corporeis, & materialibus, vt sunt ventus, & animæ brutorum, & similia, tribuatur: nihilominus magis proprie, & frequentius de substantijs incorporeis dicitur: & hoc modo hominum animas vocari spiritus ex adiunctis circumstantijs, & contextu, ac frequentia sermonis clarissime colligitur. Probaturque in primis ex verbis Mariæ Virginis Luc. 1. Magnificat anima mea Dominum. Et exultauit spiritus meus in Deo salutari meo. Quæ verba exponens Augustinus in tract. super Magnificat, qui sub eius nomine habetur in tom. 9. sic inquit: Spiritus & idem spiritus, & ad seipsum spiritus dicitur, & ad corpus, anima: spiritus spiritalem habuit admirationem, anima corporealem: quare anima dicitur spiritus, & e conuerso. Ideo anima humana quia esse in corpore habet, & extra corpus, anima vocatur, & spiritus. Anima dicitur, in quantum est vita corporis: spiritus autem, in quantum est substantia spiritualis. Deinde sunt optima verba Christi Domini Matth. 25. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Et quod cap. 27. de illo dicitur, Emitte spiritum. Et Ioan. 19. Inclinato capite tradidisti spiritum. Luc. 23. Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Et Dauid Psalm. 30. In manus tuas commendo spiritum meum. Et similiter orabat Tob. c. 3. Domine præcipe in pace recipi spiritum meum.

Sunt etiam optima verba Pauli primæ Corinthiorum secundo. Quis enim hominum scit, quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis, qui in ipso est? ita & quæ DEI sunt, nemo cognouit, nisi spiritus DEI. Et cap. quinto de illo fornicario ait, Iudicanti tradere huiusmodi Sathana in interitum carnis, vt spiritus saluus fiat in die Domini. In quib. locis manifestum est, animam hominis vocari spiritum: ita distingui à carne, vt sit capax spiritualis exultationis in Deo, & diuini spiritus.

SVARE Z
de Angelis, o
ne 6. dicitur, e
anima.

TON TON
D. V. 2.

5
Recen/uitur
aliqui ex
Philosophis
pro eadem
parte nega
tione.

6
Arguitur
etiam ex
Script. pro
eodem errore.

7
Accedunt
lares rati
ones nonnul
la.

8
Plurima
tio aliquando
ponderosior.

9
Vera asser
tio affirmati
ua bipar
tia.

Venio ad alteram partem, in qua ostendendum est, eandem veritatem ratione naturali posse cognosci. Quod imprimis à signo, seu effectu ostendere possumus: quia multi philosophi fide carentes sola ratione naturali ducti, veritatem hanc attestati sunt. Quos refert Claudianus suprà lib. 2. à cap. 7. nominans Philolaum, Architam, & Eromenem Tarentinos: & præcipuè Platonem in varijs locis. Alios refert Lactantius l. 7. Instit. c. 8. vbi etiam Pythagoram; & præceptorem eius Pherecydem, eiusdem veritatis authores facit. Nemesius de Natur. homin. c. 2. Ammonium, & Numerium adiungit. Et Clemens Alexandrinus lib. 5. Stromat. refert Platonem in Phædro asserere, rem, animam nec effigi, nec colorem habere. Euseb. etiam l. 15. de Preparat. euang. c. 20. & Plotinum; & Longinum pro hac veritate adiungit. De Aristotele, Commentatore, & alijs antiquis eius interpretibus, idem verius esse credimus, & capite sequenti ostendemus, ne fiat repetitio. Nam eandem sunt de presenti puncto, & de immortalitate animæ testimonia.

Prima vero ratio fit, quam indicat Claudianus
supra l. i. c. 4. Quia non fuit Deo impossibile facere
substantialiam creatam ex corpore, & spiritu com-
positam : & illam creare ad completam vniuersi
perfectionem pergitur: ergo ita factum est. At ve-
ro illa creatura non est, nisi homo : ergo est homo
compositus ex corpore, & spiritu : corpus autem
est materia : spiritus ergo est ipsa anima : est ergo
spiritualis substantia. Simili discursu in l. de An-
gelis, ca. 6. ad probandum eos esse substantias spi-
rituales vni sumus. & quæ ibi diximus, hic fere ap-
plicari possunt.

Prima enim propositio de possibili videtur per se manifesta, quia in primis id non potest esse impossibile ex defectu potentia diuina; si ex parte obiecti, seu effectus non ostenditur repugnantia: alioqui Deus non esset omnipotens, nec infinita virtutis. Ex parte autem talis creaturae compositae ex corpore, & spiritu, nulla potest repugnantia cogitari: vt facile constabit, diluendo Tertulliani fundamenta. Imo ex naturali ordine formarum, & substantiarum, potest satis verisimiliter ostendi hoc genus substantiae compositae ex corpore, & spiritu, esse possibile. Quia materia cum sit simplex entitas substantialis, & potentialis, de se capax est quorumcunque actuum substantiarum habentium naturalem aptitudinem ad informandam materiam. Ex parte vero actuum substantiarum duo extrema inueniuntur: nam quidam ita sunt actus carentes omnino potentialitate materiae, vt sint in se omnino completi, & naturaliter inepti ad informandam materiam. Alij vero sunt actus, qui ita sunt ad actuandum materiam ordinati, vt coextendantur illi, & in se non possunt existere, nisi sustententur ab illa. Ergo non repugnat dari actum substantialem medium, qui & actuare materiam possit, & illi non coextendi: nec ab illa pendere, sed subsistentem, & indiuisibilem entitatem in se habere: & hoc esse spirituale substantiam. Declaratur praeterea: quia non repugnat intellectualem substantiam corpori substantialiter copulari, vt illo vtatur, vt instrumento ad intellectualem entium perfectionem acquirendam: ergo poterit dari substantia composita ex corporali materia, & intellectuali substantia. Intellectualis autem substantia spiritalis est, vt tractando de Deo, & Angelis est ostensum, & statim etiam probabitur: ergo possibilis est substantia composita ex corpore, & spiritu.

13
Probat
iam pesterior
pars assert.
ex variis
Philosophis.

14
Ad idem
ratio i. ex
Claudio
duabus nixa
propositio-
bus.

15
Ostenditur
1. propositio.

Declaratur
amplius.

16
Ostenditur
2. propositio
primo.

gradus rerum completi, & præsertim illos, in quibus notabilis varietas reperitur. quæ maximè in illa mirabili compositione, & quasi mitione inuenitur. Deinde, quia hic sensibilis mûdus debuit habere Principem aliquem creatum, cuius vsui inferiret, quique illi dominaretur: hic autem esse non potuit substantia omni ex parte materialis, quia non esset rationis capax, & consequenter nec dominij: nec etiam debuit esse creatura merè spiritualis, quæ per se, & propter se, non indiget vsu corporalium rerum: ergo esse debuit ex spiritu, & corpore composita, vt ratione corporis vsu corporalium rerum indigeret, & per spiritum posset inferioribus dominari. Denique, quia naturalis ordo postulat, vt superiora inferioribus connectantur per media, ne fiat transitus ab extremo ad extremum, nisi per medium: quod & sit supremum infimū, & attingat infimū supremi. Genus autem rerum purè spiritualium, & genus rerū purè corporalium, sunt quasi duo extremi ordines vniuersi: optimè ergo connectuntur, mediâ creaturâ compositâ ex corpore, & spiritu, quæ vtriusque extremi naturam participet: & ratione corporis sit infra spiritualia, quâuis illa attingat secundum partem spirituales, quam includit, & ratione illius supra omnia corporalia existat. Si ergo talis creatura possibilis est, sine dubio à Deo facta est, qui semper facit, quod magis expedit, quodque penitus omnibus, cōuenientissimum est. Quod autem talis creatura, si facta est, non sit, nisi homo, notius est, quàm vt probatione indigeat. Nec minùs notum est, si quam spirituales partem habet homo, illam non esse, nisi animam, quia solam ex anima, & corpore constat, vt in sequentibus ostendetur.

17

2. Ratio principalis sumpta ex capacitate non obedientiali ad spiritualia.

Secunda principalis ratio ex capacitate principij nostri intelligendi accipitur. Potestque vel ex capacitate supernaturali, seu obedientiali: vel etiam ex sola naturali sufficienter formari. Et priori modo erit ratio theologica tantum, certa in principijs, & in illatione euident: posteriori autem modo erit naturalis, & per se satis efficax, ex principijs, & illatione satis euidentibus. Priori modo sic colligimus. Anima est capax diuini esse supernaturalis, id est, magni, & pretiosi doni, quo diuinæ naturæ confors efficitur, i. Petri 2. Item est capax contrahendi cum Deo veram amicitiam, & familiaritatem: ac denique est capax visionis claræ diuinæ essentia. Sed hæc, & similia dona non possunt esse, nisi spiritualia: quia Deus, quem proximè respiciunt, & cuius naturam singulari modo redolent, summè incorporeus, & spiritualis est. Ergo etiam animam, quæ illis donis subijcitur, spirituales esse necesse est, vt potentia actui proportionata sit. Et hanc rationem cōfirmant illæ locutiones Pauli, Qui adhæret Domino, vnus spiritus est, i. Corint. 6. Et illud, Spiritus vnus vnus propter iustificationem, Rom. 8. Et similes ei vniuersi, & videbimus eum, sicuti est, i. Ioan. 3.

18

18. Cōfirmatur proxima ratio.

Huc etiam spectat, quod animus noster spiritualibus rebus maximè delectatur, & quasi pascitur, & nutritur. Ergo signum est, animum ipsum spirituales esse. Nam vnumquodque viuens cibis similibus, & proportionatis maximè gaudet. Vnde est illud Nazianz. in Apologetico, quod Claudianus etiam d. lib. 2. refert, Magnum inter corpus, & animum esse discrimen. Nam sicut corpus corporalibus pascitur, sic animus incorporeis saginatur. Hanc etiam rationem fuisse vnam ex potissimis argumentationibus Philosophorum, præsertim Platoniorum ad probandum animam esse incorpoream, refert Tertull. lib. de Anima, cap. 6. Quia omne corpus, ait, corporalibus aliis iudicant. animam verò, vt incorpoream, incorporeis sapientia sicut studijs. Et eadem vtitur Greg. Nyssen. supra, eamque ex Ammonio refert. Sic etiam dicit Marfil. Filcin. l. 8. de Theol. Platon. c. 2. Animam pasci incorporeis, & æterna veritate, ac proinde incorpoream esse.

Respondere autem conatur Tertull. ex Sorano, humanam animam corporalibus quoque cibis ali, & deficientem aliquando corporalibus fulcimine alimentis: quod si illi in totum adimantur, à corpore dilabi. At hæc responsio nullius momenti est. Nam hæc alimenti corporalis necessitas non est propter animam secundum se spectatam, sed propter corpus, cuius est forma: & ita ex hac indigentia non probatur ipsam esse corpoream, sed probatur, ipsam esse formam corporis, in quo peculiarem dispositionem postulat, vt ei vniatur, & maximè, vt membris, & facultatibus corporis, vt instrumentis vt valeat: ideoque ad conseruandam, vel restaurandam illam corporis dispositionem, alimentis corporeis indiget. At verò anima secundum se, & vt est intelligendi principium, non vtitur cibis corporeis, sed spiritualibus, & præcipue DEO ipso, quem naturaliter maximè appetit, & extra illum non quiescit, iuxta illud August. in Confessionib. l. 1. c. 1. Fecisti nos Domine ad te. & inquitum est cor nostrum, donec perueniamus ad te. Et in lib. 10 de ciuit. c. 4. Bonum nostrum nullum est aliud quàm Deo volere, cuius vnus anima intellectualis incorporea (si dicitur testis, amplexus, verum implentur, secundaturq. virtutibus. Quod suo etiâ modo affecutus est Plato, dicens in Conuiuium, hominem pulchritudinis diuinæ inspectione beatum fieri, & verum, ac expressis virtutibus ali. Ergo ex hac etiam naturali capacitate, & propensione ad Deum cognoscendum, & amandum, & ad sapientiam, & virtutes, veritatem, & honestatem, optimè colligitur animam esse incorpoream, cum illa omnia incorporea sint, & omnibus corporalibus rebus excellentiora. Et hæc ratio ex sequenti maximè confirmabitur: nam in illa hanc animæ capacitatem magis ponderabimus.

Tertia igitur ratio, & maximè philosophica est, quæ ex ipsa operatione intelligendi, & amandi secundum sectam ratione sumitur, estq. huiusmodi. Operatio propria animæ, vt est intelligendi principium, est in se spiritualis: ergo & principij eius proximum, seu potentia, à qua proxima elicitor, est spiritualis: ergo etiam principium principale talis operationis, quod animam rationalem vocamus, est substantia spiritualis. Prima consequentia per se nota, & euidentis videtur: tum, quia non potest operatio esse actionis ordinis, quàm sit potentia, cum & potentia per actus specificetur: & e conuerso à potentia habeat suam dignitatem, & excellentiam: tum etiam, quia illa operatio est actus immanens, qui in eadem potentia recipitur, à qua elicitur: ideoque si spiritualis est, non nisi in spirituali potentia recipi potest. Secunda consequentia eisdem modis probatur: quia illa potentia vel est ipsamet anima, vt quidam volunt, vel si est res distincta ab animæ substantia, manet ab illa tanquam propria eius passio, seu proprietas: non potest autem immaterialis proprietas connaturaliter oriri, nisi ab immateriali principio: recipitur etiam illa facultas in ipsa animæ substantia, tanquam in subiecto, cui inhaeret: ergo si spiritualis est, spirituale subiectum requirit, quia non potest qualitas spiritualis, & indiuisibilis recipi (saltem naturaliter) in subiecto diuisibili, & corporeo. Atque hoc genere argumentationis vti est Aristot. lib. 1. de Anima, cap. 1. text. 12. & 13. & lib. 3. cap. 4. vt postea videbimus. Et est consentaneus Dionys. lib. 1. de celest. Hierar. c. 11. dicenti, operationem potentiam sequi, & potentiam ex natura, ideoque ex operatione potentiam & naturam inuestigare, & innoscere. Vnde etiam August. lib. de Immortalitate animæ, c. 6. dixit, ad inuestigandam animæ naturam, omnibus viribus incumbendum esse, vt quid sit ratio sciatur, vbi per rationem, actum rationandi intelligit: nam statim addit, Ratio est effectus animi, quo per seipsum, non per corpus verum inuenitur: aut ipsa

21. *Obiectum* veri contemplatio, non per corpus. Et hoc modo ratiocinatur in materia D. Thom. 2. cont. Gent. c. 49.

22. *Obiectum* Probatur ergo antecedens principalis rationis. Primo ex obiectis spiritalibus, quae intelligendo contemplamur, Deum nimirum, & intelligentias: nam actus debet esse obiecto proportionatus, cum inde speciem sumat: ergo actus, quo intelligimus Deum, vel Angelum, spiritalis esse debet. Obijciens, illam rationem non esse bonam, quia nos non cognoscimus Deum, vel Angelum, prout in se est, sed per analogiam ad materialia: ergo inde colligi non potest, actum illum esse spirituales. Vnde etiam imaginatio potest apprehendere Angelum, ut motorem cœli, vel ut pulchrum iuuenem, & alatum: & Deum ipsum possumus aliquo modo per phantasmata apprehendere, cum possumus etiam per sensum in illo delectari, iuxta illud, *Car meum, & caro mea exultauerunt in Deum v. uum.*

Obiectum Nec satis est respondere, quod licet anima in corpore non cognoscat Angelum, vel Deum, prout in se est, separata id poterit: hoc enim licet in re ita sit, non tamen illa ratione probatur intentum. Quia nunc non experimur illum modum res spirituales cognoscendi per proprios conceptus, seu imagines: at nunc solum possumus argumentari ex actibus, quos experimur, de quibus procedit obiectio facta, quod quoad illum imperfectum modum cognoscendi non sit necessarius spiritalis actus, ut actus phantasia ostendunt. Nihilominus tamen ratio est satis efficax, quia licet intellectus animae coniuncta corpori non concipiat propriam entitatem Dei, aut Angeli, nec illam repræsentet, vel apprehendat eius spiritualitatem, & modum essendi, prout est in se: nihilominus, quantum ad actum iudicii, verè cognoscit illas substantias esse immateriales, & incorporeas, & alterius ordinis a substantijs quantitati subiectis: qui actus non potest cadere in sensum. Quin potius ad ferendum hoc iudicium eleuatur mens nostra supra sensus, & vincit illos, à sensibilibus abstrahendo, ut de spiritalibus, quatenus talia sunt, iudicare possit: ergo talis actus spiritalis est.

23. *Obiectum* Accedit, quod intellectus noster ita de illis obiectis spiritalibus cogitat, ut circa illa discurrat, & proprias eorum naturas intelligere conetur, ac proprietates corporibus repugnantibus illis conuenire assequatur: non potest ergo illa esse actio corporea. Et quamuis ex hoc discursu immediate solum inferatur, aliquos actus intelligendi animæ nostræ esse spirituales. Inde tamen optimè concluditur, omnes actus intelligendi eiusdem animæ esse spirituales: quia ex vno actu spiritali statim colligitur potentia spiritalis, ut ostensum est. Et hinc posset immediate inferri substantia spiritalis, quia nulla spiritalis potentia esse potest, nisi in spiritali subiecto, præsertim connaturaliter, & tanquam intrinseca proprietate eius. Veruntamen etiam ex vno actu immateriali vltius concluditur, omnem actum à tali potentia elictum, esse spirituales, quia potentia spiritalis non est capax actus elicti materialis, & immanentis in ipsa, ut est omnis actus intelligendi. Cum ergo omnes actus intelligendi sint ab eadem potentia proxima, ut supponimus, si vnus est spiritalis, omnes erunt spirituales, etiam si circa corpora versentur, quia per spirituales actum potest corpus altiori modo repræsentari, & cognosci, ut in Deo, & Angelis constat: & hanc maiorem perfectionem participat actus, eo ipso, quod est à potentia spiritali, qualis est intellectiva potentia, ut prior ratio probat.

24. *Obiectum* Addit verò Aristotel. lib. 3. de Anima, c. 5. text. 4. specialem rationem, per quam ex corporum etiam cognitione colligit potentiam cognoscentem illam esse spirituales, seu immateriales. Quoniam autem anima intellectiva omnia corpora intelligere va-

let: cognoscit enim celestia, & terrestria, simplicia, & mista, & sic de reliquis. Ergo intelligit per potentiam spirituales, & non per corpoream. Probat consequentiam, quia intellectio fit, recipiendo ipsum intelligibile: & ideo potentia, ut omnia cognoscere valeat à natura recepti denudata esse debet: quoniam *intus existens prohibet extraneum*, ut in visu, & alijs sensibus videre licet. Ita exponunt rationem illam multi expostores, qui eam, ut demonstrationem reputant. Et illa videtur Diuus Thomas 1. p. quæst. 75. art. 2. Et potest amplius in hunc modum ex mente eiusdem Philosophi declarari, quia potentia corporea in corpore inhæret, & consequenter certum organum, seu partem corporis, & determinatam eius dispositionem requirit. Ergo non potest esse potentia vniuersalis ad omnia corpora cognoscenda. Probatur consequentia, quia dispositio vnus organi corporei, non potest esse apta ad omnia corpora cognoscenda: sicut in sensibus videmus, non esse aptam eandem organi dispositionem ad omnia sensibilia percipienda.

Nihilominus hic discursus Aristotelis difficilis est. Primo, quia si esset efficax, in simili forma probaret, intellectum non esse spirituales potentiam, nec rem intelligibilem, quod est absurdum, ut per se patet. Sequela probatur, quia omne recipiens debet esse denudatum à natura recepti, sed intellectus recipit in se quidquid intelligit: ergo debet esse denudatum ab omni natura, quam intelligere potest: sed potest intelligere omnem rem spirituales: ergo debet ipse denudatus esse ab ipsa etiam spiritualitate (ut sic dicam) ac proinde nec ipse intellectus potentia spiritalis, nec principium intelligendi substantia spiritalis esse poterit. Et eodem modo inferri poterit non esse intelligibilem, quia potest intelligere omne intelligibile, & consequenter esse debet denudatus à natura entis intelligibilis. Ad hoc verò communis responsio est, illa principia, seu axiomata Aristot. *Intus existens prohibet extraneum*, &, *Recipiens debet esse denudatum à natura recepti*: intelligenda esse de solis potentij materialibus, & corporeis, non verò de spiritalibus. Quia materia de se impedit cognitionem. Vnde videmus omnem cognitionem per aliquam eleuationem à materia, & per species aliquo modo immateriales fieri. Et ideo potentia corporea tanquam materialis magis est determinata, & limitata, ut intus existens prohibeat extraneum, &c.

Sed responsio non videtur difficultatem euacuare. Primo, quia, vel petit principium, & assumit, quod probandum est, scilicet, potentiam corpoream non posse esse vniuersalem, & indifferenter ad omnia corpora cognoscenda, vel (ne incidat in hoc incommodum) utitur alio principio ad probandum fundamentum illius rationis, quod *cognoscens debet esse denudatum à natura cogniti*, utique ex ineptitudine materiæ ad iudicandam cognitionem, & consequenter determinando illud principium ad materiales potetias. Et sic reuera mutatur discursus Aristotelis, & aliud medium assumitur. In quo licet antecedens de imperfectione materiæ verum sit, illatio non est formalis, nec per se nota, nec sufficienter probatur. Quia ex illo principio ad summum videtur posse inferri, potentiam materialem non posse, nisi materialia intelligere, quod verissime dicitur, & confirmat præcedentem rationem sumptam à nobis ex cognitione immaterialium rerum. Difficile autem est inde inferre, & ostendere non posse materialem potentiam ad omnia materialia cognoscenda extendi, præsertim utendo solis illis principijs, *Quod intus est, prohibet extraneum*. Et, *Quod recipiens debet esse denudatum à natura recepti*.

26
Eneruatur
2. per exem-
plum cogi-
tatiua.

Exemplum
magis urge-
ponendum
vnum tan-
tum sensum
interminum.

Addo verisimiliter posse suaderi, de facto dari potentiam materialem, quæ omnia corpora possit cognoscere: nimirum, cogitativam hominis, quæ intellectus passivus ad Aristotele interdum appellatur. Nullum enim est corpus, quod per illam apprehendi, & cognosci non possit, ut patet inductione. Nam cælum, & terram, & cætera elementa, & omnia mixta (quantum est ex se) cognoscere potest, si applicentur, & proponantur ipsi. Nam quoddam de facto multa non cognoscat, quia sensibus non offeruntur, accidentarium est: & in intellectu etiam potest contingere. Et hoc ratio fortius urget, si vera est opinio, dicens in re ipsa eandem esse potentiam in homine cogitativam cum phantasia, seu imaginatione, & hanc cum sensu coniungi: nam ille sensus interior vniuersalis esse videtur ad cognoscendum quodlibet corpus sensibilibus qualitatibus affectum: nam si illis careat, etiam intellectus hominis coniunctus illud apprehendere non valebit. Et à priori probatur, quia nullum aliud obiectum adæquatum potest assignari cogitativæ, vel sensui interiori, si est vnus tantum realiter, nisi corpus, seu materiale obiectum cognoscibile. Ergo hæc vniuersalitas non transcendit capacitatem, & perfectionem possibilem corporali potentie cognoscitivæ. Nec, ut videtur, satis probari poterit, esse impossibile dari potentiam materialem omnia corpora cognoscentem.

27
Prædicto
exemplo non
obstant illa
Aristotelis
essentia de
quo vide-
rursum in-
fra lib. 3. cap.
2. à n. 30.

Nec obstat principium illud, quod intus existens prohibet extraneum: quia dici cum probabilitate potest, illud procedere in sensibus externis, qui per medium externum, à sensibilibus obiectis naturaliter immutantur: & ideo si organum, vel medium magis remotum sit aliquo sensibili affectum, illa impedire solent, ne cætera purè, vel in aliquo simili gradu sentiantur. At cogitativa non immutatur hoc modo, sed vel media sensatione exteriori, intentionalem speciem, seu phantasma rerum sensatarum recipit, vel acceptis aliquibus speciebus, ipsa per se alias fabricat: & ita quavis ex prava organi sui dispositione interdum impediatur: ne ordinate, & convenienter cognoscat, aut apprehendat, tamen ex hoc solum quod sit in organo corporeo, certam materialem dispositionem postulantem, impediri non potest, quominus omnia corpora cognoscere valeat. Multoque minus impedit aliud principium, quod recipiens debet esse denudatum à natura recepti: tum, quia potentia cognoscitiva non recipit obiecta in suo esse naturali, sed in esse intentionali, & representatiuo: & ideo non repugnat, potentiam corpoream esse talem in suo esse naturali, & recipere alias res sibi similes in natura in esse intentionali: sicut ego video oculum alterius, licet meus sit eiusdem naturæ, quia hoc non obstat, quominus possit alium in se recipere in esse intentionali. Tum etiam, quia in potentia spiritali ita contingit, & quoad hoc non videtur esse maius impedimentum in potentia corporea.

28
Replicant
adhuc ad-
versarij con-
tra proxime
dicta qua-
drupliciter.
Primo
Secundo
Tercio

Quarto

Dicit verò aliquis, potentia corporea sensitiua interior non potest cognoscere, nisi quod sensus exteriores renunciant: sensus autem externi non cognoscunt omnia corpora, sed tantum quasdam eorum qualitates: ergo nec potest dari sensus internus, qui omnia corpora cognoscat. Item interior sensus non potest cognoscere materiam, quia nullam habet speciem eius, nec viam cognoscendi illam. Deinde cogitativa saltem seipsam non potest cognoscere: ergo vel hac ratione, non potest cognoscere omnia corpora. Denique licet potentia corporea posset cognoscere omnia corpora in indiuiduo, non tamen rationes vniuersales corporeas. Ergo etiam hoc titulo non potest omnia corpora cognoscere. Sed hæc licet alijs modis, &

in alio sensu probent fortasse, non posse potentiam corpoream cognoscere omnia corpora eo modo, quo illa intellectus potentia spiritalis cognoscit, non tamen defendunt rationem Aristotelis, & fundamenta eius.

Vnde ad primum respondeo, eandem obiectionem fieri posse de intellectu anime coniunctæ, de cuius operatione nunc agimus, ut ex illa qualitate talis substantiæ, & potentie inuestigamus. Nam etiam intellectus coniunctus alligatus est sensibus. Vnde ortum est axiomata illud, Nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu. Nihilominus tamen dicitur cognoscere omnia corpora, quia aliquo saltem imperfecto modo per eorum qualitates, quas medijs sensibus percipit, in aliquam eorum cognitionem venit. Idem autem dici potest de cogitativa, vel sensu interno. Quia cum nullum sit corpus, quod non sit affectum aliqua sensibili qualitate, saltem lumine, cum aliquo sensibili communi, ut magnitudine, figura, motu, &c. Nullum etiam est corpus, quod omnino cognitionem sensus interioris subterfugiat. Imò componendo species rerum sensibilibus, potest plura corpora cogitare, quam expertus fuerit. Ergo quoad hanc vniuersalitatem non est differentia inter corpoream facultatem, & spiritaliam. Veruntamen cum hoc esse poterit, quod intellectus intimius penetret inuestigando, & cognoscendo naturam vniuscuiusque corporis, quod potentia corporalis facere non potest: propter quod quidditas rei materialis solet poni obiectum quasi proprium intellectus coniuncti. Hæc autem differentia non provenit ex eo, quod intus existens prohibet extraneum: vel quia recipiens debet esse denudatum à natura recepti, sed ex eo, quod corporalis natura est obfusca (ut sic dicam) ratione materie, quam involuit, vel cui adhæret, eiusque naturam sapit. Et hæc ratio discriminis non fundatur in vniuersitate obiecti, sed in modo cognoscendi, & penetrandi, seu discurrendi circa rem cognitam.

Eadem responsio est ad secundam obiectionem: nam sensus interior etiam cognoscit materiam, sed valde confusè, quatenus rem quantum, & extensam cognoscit: intellectus verò distinctius circa illam operatur, ratione discursus, & subtilioris cognitionis. Similiter ad tertium, admittendo differentiam in eo assignatam, quod cogitativa de seipsa non cogit per peculiarem actum, quo seipsam cognoscit, & consequenter ex ea parte sensum internum non cognoscere omnia corporalia, dicendum est, id non provenire ex eo, quod intus existens prohibet extraneum: nam potius intus existens prohibet suimet cognitionem, & non prohibet alia corpora extranea, seu distincta cognoscere. Provenit ergo etiam ex materialitate, quia non potest cogitativa de seipsa cogitare, nisi reflectendo in seipsam: huic autem reflexioni supra seipsam obstat imperfectio rei materialis. Intellectus autem cognoscere potest non solum cogitativam, quia ipsam directè cognoscit, sed etiam seipsam, quia supra seipsam, reflecti potest, propter acumen, & subtilitatem facultatis spiritalis.

Vnde D. Thomas 2. contr. Gent. cap. 49. ratione 3. ex hac efficacia intellectus ad effectum dum supra seipsam, intelligendo se, specialem rationem sumit ad probandum ipsum esse spiritualem. Quia sicut corpus non potest mouere seipsam per se primò, seu secundum eandem partem: ita potentia corporea non potest supra seipsam reflecti, utique cognoscendo seipsam. Ideoque, quo maior, ac subtilior fuerit ista reflexio, eo magis propria est spiritalis facultatis. Nam intellectus non solum supra seipsam, sed etiam supra suum actum reflectitur: cognoscit enim se cognoscere, & quanta

& quanta certitudine, vel claritate cognouerit: & quid sit ipsa cognitio inquirat: & similiter reflectitur circa principia talis actus, ut sunt species, lumen, & si quid est simile: quia omnia non possunt cogitari circa suos actus, vel species attribui. Vnde ex hac parte verum est, eam non cognoscere omnia corpora, id est, omnia entia materialia: illud tamen non prouenit, ut dixi, ex eo, quod intus existens prohibeat extraneum, sed potius, quia materialitas impedit tantam potentiam subtilitatem, qua in seipsam reflecti possit.

lib. 2. de Angelis cap. 2. a. 1. h. 6.

Idem denique dicendum est ad ultimum de cognitione rerum corporearum in vniuersali: cōcedo enim illud genus cogitationis nō cadere in potentiam corpoream cognoscentem. Imò illum concipiendi modum esse magnum signum potentie spiritalis independentis in operatione sua ab organo corporeo, & consequenter etiam in suo esse. Nihilominus tamen verum est, illam incapacitatem corporeae potentiae, non prouenire ex eo, quod intus existens prohibeat extraneum (hoc enim principium nullo convenienti modo potest hic applicari,) sed prouenire ex imperfectione, & limitatione materiae, sicut de alijs dictum est.

32

Concluditur
quod ratio
cogitationis
in vniuersali
non est
potentia
corporea
sed
spiritalis

Quocirca haec ratio Aristotelis ex sola generali cognitione omnium corporum desumpta, & in illo principio fundata, non est demonstratio, nec caret difficultatibus, quas Philosophi de sensibus tractant: nunc autem illas expendere importunum esset, & a presenti instituto alienum. At verò vim illius rationis non in sola generalitate obiecti, seu corporum cognitorum, sed in modo cognoscendi ipsa corpora constituendo, est satis efficax ratio, ut in obiectionibus factis, & responsionibus datis est explicata. Et in duobus punctis praecipue consistit, videlicet, in modo cognoscendi corpora, non in superficie tantum (ut sic dicam) sed intus penetrando illorum naturas, vel saltem illas simul cum causis, proprietatibus, & effectibus inquirendo. Itemque in modo cognoscendi non tantum singula indiuidua, sed etiam vniuersales eorum rationes ab indiuiduantibus conditionibus, seu differentiis particularibus abstractendo: quod est proprium spiritalis potentiae, quia in illo cognoscendi modo, quasi se eleuat supra omne corpus, ipsumque quodammodo spiritualizat, ut sic dicam, ab omnibus sensibilibus accidentibus, & circumstantiis illud praescindendo, ut ita spiritali modo illud cognoscat. Ut probat D. Thomas lib. 2. contr. Gent. cap. 66. Maxime verò hoc inde conuincitur, quod anima humana non tantum generales rationes corporum directe attingit, sed etiam vniuersaliores, & corporales, ac incorporeales rebus communes, imò etiam transcendentales, quae suo modo Deo cum creaturis communes sunt: quod est manifestum signum, potentiam intellectiuam hominis esse omnino abstractam in suo esse ab organo corporeo, & consequenter etiam a materia.

33

Concluditur
quod ratio
cogitationis
in vniuersali
non est
potentia
corporea
sed
spiritalis

Ex quibus potest quarta principalis ratio formari ex obiecto adequato intellectus humani desumpta. Quia obiectum adequatum intellectus est ens, in quantum ens, aut in quantum verum: ergo signum est, intellectum esse potentiam altioris ordinis ab omni sensu, ac proinde esse potentiam spirituales, & ab omni corporeo organo abstractam. Antecedens notum est ex Metaphysica, & ex discursu hic facto, quia intellectus attingit omnia entia corporalia, & spiritalia, creata, & ipsum Deum increatum, substantiam, & accidentia, ceteraque omnia, quae ut cadant sub vnam potentiam, sub aliqua communi ratione accipi debent. Haec autem esse non potest, nisi ratio entis, vel intelligibilis, seu veri. Ergo haec est ratio adequati obiecti intellectus. Prima verò conse-

quentia, nimirum, potentiam, quae tam vniuersale obiectum complectitur, esse supra sensum, videtur perfectio per se nota. Nam sensus, seu potentia cognoscitiua, organica, & materialis (idem enim sunt) est valde limitata potentia ratione materiae, ut iam declaratum est. Et vltius declaratur in hunc modum, quia constat, in rerum natura esse potentiam cognoscitiuam altioris ordinis, & altioris ab omni sensu, ut est in Angelis, sicut supra probatum est: sed ipsemet intellectus angelicus non habet vniuersalius obiectum, quam sit ens, in quantum ens: ergo signum est, hoc obiectum esse ultra latitudinem omnium sensuum: seu, quod idem est, postulare potentiam superioris ordinis ab omni sensu. Ergo etiam intellectus hominis, qui cum angelico in illa vniuersalitate conuenit, est altioris ordinis ab omni sensu: ac subinde non est potentia corporea, sed spiritalis, sicut est angelicus intellectus.

Lib. 2. de Angelis cap. 2. a. 1. h. 6.

Et declaratur amplius haec ratio discursu sumpto ex D. Thoma 1. p. q. 14. a. 1. & de verit. q. 2. a. 2. l. 2. contr. Gent. c. 62. ratione 4. in quibus locis hoc principium statuit. Res cognoscentes distinguuntur a non cognoscentibus per aliquam abstractionem a materia, quia res nō cognoscentes non sunt capaces formarum aliarum rerum: cognoscentes autem aliquo modo recipiunt formas aliarum rerum, quia omnis cognitio per aliquam assimilationem fit. Hec autem differentia ex eo prouenit, quod res non cognoscentes habent proprias formas valde immissas materiae, a qua limitatio, & coarctatio prouenit: ergo illa maior amplitudo rei cognoscetis ex aliqua abstractione a materia prouenit, iuxta vniuersalius modum, & gradum. Atque ita videmus, etiam sensus, ipsos recipere formas aliquo modo abstractas a materia: & quo sensus est perfectior, eo subtilior species recipere. Omnis ergo potentia cognoscitiua aliquam immaterialitatem participat: vel è contrario immaterialitas potentiae est ratio, sit cognoscitiua. Ergo quo fuerit plurius rerum cognoscitiua, seu vniuersaliorum rationem obiecti cognoscibilis attigerit, eo maiorem immaterialitatem participabit. Quia si capacitas illa ex aliqua immaterialitate prouenit: maior capacitas ex maiori immaterialitate prouenit. Ergo illa potentia cognoscitiua, quae est capax rerum omnium, & quae adaequatè respicit vniuersalissimam rationem obiecti cognoscibilis, erit potentia simpliciter spiritalis, & immaterialis, id est, ab organo corporeo in suo vñu, ac subinde in suo esse independens. Talis ergo est intellectus humanus. & sicut cum intellectu angelico in illa vniuersalitate conuenit: ita & in absoluta immaterialitate. Habet autem intellectus angelicus melius cognoscere, quia in illo met ordine altior est, & similiter vniuersaliorum habet cognitionem, non ex parte obiecti adaequati, sed ex parte actus, & modi cognoscendi, ut supra de Angelis dictum est. Et ex dicendis de nostro intellectu comparatio perfectè intelligitur.

34
Roboratur
proxima
ratio ex discursu D. Thoma.

Vltimam rationem sumimus ex operibus voluntatis, & maxime ex arbitrij libertate, quae etiam testatur D. Th. d. l. 2. contr. Gent. c. 65. ratione prima. Nam habere dominiū propriarū actionū, & posse a suo arbitrio diuersa, & opposita operari, signum est spiritalis, & immaterialis virtutis. Sed hoc dominium habet anima humana per voluntatem suam. Ergo signum est illā esse potentiam spiritalē, non organicam, multoq; magis ipsam animam quae est principalis domina suorum actuum, spiritalē, & immaterialē esse. Consequentia cum minori notè sunt. Maior autem ostenditur, primò quia omnia agentia materialia, quae experimur, naturali necessitate operantur, & bruta instinctu naturae dicuntur, cuius signum est, quia omnia, quae sunt eiusdem speciei, determinatam operationem, &

35
Ratio
sumpta ex
libertate
voluntatis
ex eodem D. Thoma.

vni-

Secundo.

vniformem habent operandi modum: ergo illa determinatio ex materialitate provenit. Ergo è contrario, aliter ille modus operandi rationalis animæ provenit ex immaterialitate. Secundo ad idem argumentor, quia nullum creatum agens, siue cælum, siue Angelus, potest necessitatem inferre voluntati humanæ, si ratio vigilet, & attendat: & sensus interni non perturbentur: ergo signum est, illam non esse materiale virtutem. Nam omnis materialis virtus huius inferioris mundi subiecta est exteriori mutationi etiã violentæ exteriorum agentium: & præsertim cælorum, & Angelorum, applicando saltem actiua passivis: Voluntas ergo, quæ in se ab huiusmodi efficacitate immunis est, non est materialis, neque à materia per se pendens. Tertiò, quia omnes creaturæ superiores homine habentes libertatem arbitrij sunt spirituales, & omnes inferiores homine, quia omnino materiales sunt, non sunt dominæ suarum actionum: ergo homo, qui secundum animam cum Angelis in hac proprietate cõuenit, spirituale gradum in anima ipsa participat, non quidem alia ratione, nisi, quia anima ipsa spiritalis est: nulla enim alia ratio cogitari potest. Vnde cum in Genesi dicitur, *homo factus ad imaginem Dei*, ratione huius libertatis, & dominij dictum esse, sancti exponunt: nimirum, quia homo per spirituale animam, gradum intellectualem, & libertatem arbitrij illius gradus propriam participavit. Sunt ergo in proprijs animæ humanæ operibus evidentiæ signa spiritalis naturæ, quam non nisi ratione animæ homo participat. Est ergo anima verè spiritalis, & immaterialis. Quod in capitibus sequentibus amplius confirmabitur.

36
Ad fundam.
contrarij er-
roris in n. 5.

Ad fundamentum contrarij erroris sumptum ex debilitate phantasie non valentis rem incorpoream apprehendere, non est necessaria responsio, sed admonitio (vt sic dicam) homines non solum fide, sed etiam ratione, posse, ac debere sensum corrigere: & saltem per negationem spiritalia intellectu concipere. Sic enim euidenter cognoscimus Deum esse incorporeum, & nihil repugnare fieri creatam substantiam in hac proprietate illi similem. Item supra ostensum est, Angelos esse incorporeæ naturæ. Inde ergo colligi potest, non esse impossibile nostrum principium intelligendi habere hanc proprietatem cum Angelis cõmunem. Imò cum in proprijs operationibus eiusdem gradus, & ordinis cum Deo & Angelis conueniat, satis euidenter colligitur, etiam in conditione immaterialitatis cum illis conuenire.

Lib. I. de
Angel. cap.
5. n. 6.

37
Ad testi-
mon. Scri-
pturæ in n. 6.

Ad argumentum autem in contrarium sumptum ex colloquio inter Lazarum, & diuitem defunctos, respondent Patres in primis, animam, licet spiritalis sit, posse carcere detineri corporeo, & ibi ab igne corporali, ac vero, vt Dei instrumento torqueri. Et ita potuisse animam diuitis cruciari ignis sentire, id est, pati, & cognoscere spiritali cognitione. Et similiter aliquam consolationem, & diminutionem illius pœnæ desiderare: & hunc affectum explicasse metaphorice Euangelistam illis verbis, *Mitte Lazarum, vt iningat extremitatem digni sui in aquam, vt refrigeret linguam meam*, &c. Luc. 16. Vnde August. lib. 21. de Ciuit. cap. 10. oculos, linguam, digitum, & aquam, spiritalia fuisse dicit, licet per voces corporeas partes significantes per metaphoram significantur. Quod optimè declarat, & confirmat d. lib. 4. de Anima, & eius origine, à cap. 15. Idem habet Claud. in lib. 3. de statu Animæ, circa finem. Vbi optimè id cõfirmat ex locutione inter Abraham, & digitum, quia corporalis esse non potuit: cum enim magnum chaos inter illos interiectum esset, non poterat vnus alterius sensibilem vocem corporaliter audire. Idem ergo est de alijs. Idem optimè dicit Nissenus

lib. de Animæ & Refur. circa finem. Quomodo autem hoc non obstat, quominus ignis ille, & flamma cum proprietate intelligenda sint, diximus latè in lib. 3. de Angelis, cap. 12. à n. 10.

Ad alia testimonia respondeo, locum Gen. 2. *Inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ*, de creatione animæ intelligendum esse, vt in præcedenti tractatu lib. 3. cap. 7. exposui cum communi sententia Patrum. Parum autem refert, quod nomine spiraculi, aut spiritus, aut flatus anima significetur, quia per quancunque illarum vocum incorporea forma significatur, etiam si nomen flatus magis metaphorice sit ad illam significationem translatus. Vt notauit August. lib. 7. Gen. ad litt. cap. 3. & sequentibus. Vbi coniungit locum citatum Isaie 57. dicens, flatus ibi non significare, quemlibet flatum corporeum, sed incorpoream animam. Idem habet lib. 3. de Ciuit. cap. 24. & Irenæus lib. 5. contr. Hæres. cap. 7. *Flatus, inquit, vitæ incorporeus est*. Idem ergo dicendum est ad loca Isaie. Solum circa illa notari potest distinctè nominari flatum, & spiritum, vnde accipi possunt, vel vt æquivalentia, sicut interdum significat Augustinus: vel vt distincta, ita vt flatus significet animam, & spiritus ipsum diuinum spiritum. Vt Irenæus d. lib. 5. cap. 22. & Hierony. Isaie 42. & 57. indicant. In utroque autem sensu flatus nō significat ventum, aut corporis aeris emissionem, sed per metaphoram significat animam, quæ etiam spiritus est, & per spiritum sanctum sanctificatur. Argumentum autem ex verbis Psalmi sumptum, *Educe de custodia, vel de carcere, animam*, &c. nullius est momenti. Siue enim nomine custodia, vel carceris significetur corpus, siue inferni locus, optimè intelligitur de spiritali anima, quæ & intra mortale corpus custoditur, & in loco inferni, tãquam in carcere contineri potest, vt supra dictum est. Habet etiam alios sensus ille locus: nam & de ipso Dauid, & de Christo Domino exponitur, sed nunc illos expendere non est necesse. Idemq; dicendum est de alijs verbis Psal. 29. vt per se satis patet.

Alia verò motiua Tertulliani, vt dixi, vel sunt parui momenti, vel ad alias quaestiones de immortalitate, & vera informatione rationalis animæ pertinent. Itaque, quod primo loco ponitur de motione animæ ab alio, potest intelligi, vel de motione intentionali, quæ per sensum fit ad quam pertinet vaticinatio, seu diuinitio, & phrænelis, seu furia, vel de motione locali. Et priori modo rectè potest anima incorporea corpori vnita ab intrinseco moueri, vt constat. Imò etiam spiritus angelici, & anima etiam separata poterit hoc modo moueri per locutionem, illuminationem, &c. vt de Angelis dictum est. Posteriori autem modo etiam potest anima moueri ab extrinseco motore, vel per accidens simul cum corpore, dum illud informat: nec quoad hoc magis animæ repugnat incorporeæ moueri ab extrinseco, quàm vniri corpori, vt veram formam: nam vnus ex alio sequitur. Idemque est de eo, quod in corpore corpus moueatur ab anima. Præterquam quod etiam spiritalis substantia separata potest corpus localiter mouere, vt in li. 4. de Angelis fusè tractatum est. Ad eandem etiam informationem animæ spectat, quod à dispositionibus materiæ quoad corporis informationem pendeat. Inde enim provenit, vt per alterationem corporis ab eo expellatur, quia per alterationem, temperamentum corporis necessarium dissoluitur: & consequenter vnio animæ cum corpore dissoluitur.

Eadem ratio est de dependentia, quam anima corpori vnita ab illo, eiusque phantasie dispositione habet in operando, etiam secundum intelligentiam, & rationem, quia hæc dependentia non est à corpore, tanquam ab organo, & instrumento intelli.

SVARE Z
de Angelis, o
n. 6. d. 1. rum. e
anima.

D. N. 2

intelligendi, vel ratiocinandi: sed est tanquam ab inferiori potentia ministrante, & quasi proponente obiectum, vel etiam est potius secundum quandam concomitantiam, quæ ex radicatione in eadem anima corpori vnita oritur, quam ex causalitate organi corporei in ipsum ratiocinandi actum: & ideo non indicat, animam ipsam esse corpoream, sed tantum esse verè, ac per se vnitam corpori, vt propriam eius formam, vt paulo post videbimus. Denique, quod de origine, ac creatione animæ attingitur, propriam disputationem postulat, quam mox trademus.

CAPVT X.

Vtrum principium intell. genis hominis, seu anima humana immorta- lis, seu incorruptibilis ab extrinseco sit.

significat Hieronymus ibidem, & Hilar. Psal. 51. Et in eodem sensu dixit Paulus Rom. 4. *Sine viuiamus, sine morimur, Domini sumus.* Loquitur autem de vita presentis temporis in corpore, & animo, & de morte illi contraria: & ait, etiam post mortem esse nos sub dominio Dei, nimirum, quia etiam tunc secundum animam viuiamus: aliter enim, si omnino non essemus, Domini esse non possemus. Et in eodem sensu subdit, *In hoc enim Christus mortuus est, & resurrexit, vt & viuorum, & mortuorum dominetur:* quia quos mortuos vocat, viuebant secundum animas: & ideo statim illorum dominium obtinere potuit Eandem veritatem ostendunt verba illa Christi Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* Idem conuincitur de verbis Christi ad latronem, *Hodie mecum eris in Paradiso,* Luc. 23. Et ex descensu Christi ad inferos, vbi spiritibus pradi. ait, 1. Petr. 3. id est, animabus ibi existentibus, quas plenè iam purgatas inde eduxit. Nec minus efficax argumentum sumitur ex historia, vel parabola. Luc. 16. Anima Lazari dicitur post mortem portata ab Angelis in sinum Abraham, diuitem autem mortuum sepultum esse in inferno, vtique secundum animam, in qua vivebat, videbat, & loquebatur, vt recte declarat Iren. lib. 2. cap. 64. & sequentibus. Et Epiphanius hæres. 64. Optima ratio est, quia post mortem datur præmium, vel pœna operum huius vitæ: ergo manet anima, in qua recipiatur. Et hæc assertio à fortiori ex sequenti confirmabitur.

Et hinc reprobatur sufficiens hæresis, quam Arabicorum nominat Augustinus libro de Hæres. in 83. qui dixerunt, animam cum corpore extingui, licet in fine seculi simul cum corpore reproducta sit. Hicodorus etiam lib. de Dogmat. cap. 15. Arabem quendam fuisse illius erroris authorem, eundemque in Arabia ortum esse, refert Eusebius libro sexto Hist. cap. 27. Et ait authores eius ab Origene fuisse conuictos in quodam magno Concilio contra illam congregato. Et nihilominus Anabaptistas refert Coccius in Thesaur. tomo 2. lib. 1. art. 1. ex Caluino in Psycho Pannischia. Et ex quibusdam theologis, quas ipse Anabaptistæ in Cracouia euulgarunt. Contra hanc verò errorem sufficiunt allata testimonia. Et speciale argumentum sumi potest ex allegatis verbis Christi. Matth. 22. vbi, vt contra Sadducæos probaret, futuram esse resurrectionem, probat animæ immortalitatem. Quia & resurrectio animam existentem supponit, & anima post mortem existens suum corpus quodammodo postulat, seu appetit: & secundum conuenientem Dei prouidentiam, & legem illi non denegatur, vt cum illa præmium, vel pœnam sentiat. Vnde etiam Paulus 1. Corint. 15. contra eos, qui negabant resurrectionem, illud absurdum optime infert. *Ergo, & qui dormiunt in Christo, perierunt:* id est, omnino extincti sunt secundum animam, & sic vana est fides, & spes nostra: quia nec resurrectio fit, nisi ex præexistente forma: nec præexistenti animæ resurrectio, seu reuino ad corpus in perpetuum denegatur, vtique iuxta statutam à Deo legem, & prouidentiam. Itaque vanum esset, reparationem, seu reproductionem animæ sperare, si cum corpore ipsa extingueretur. Ergo sicut certum est, resurrectionem esse futuram, ita est certum, animam hominis non desinere esse, cum à corpore separatur. Et hoc modo eadem veritas optime probatur ex celebri loco 2. Mach. 12. vbi de Iuda, qui pro mortuis sacrificium offerri iussit, dicitur beate, & religiosè de resurrectione cogitasse, & consequenter de animarum post mortem corporis permanentia. Quia considerabat, dicitur ibi, qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam habere reparationem gratiam quam vtique expectabant in suis animabus existentibus.

Secun-

Supponimus secundum catholicam fidem, rationalem animam de facto non desinere esse cum à corpore separatur. Hæc hypothesis euidenter probatur ex innumeris Scripturæ locis, tam veteris, quam noui Testamenti. Ex Veteri apertum est testimonium Sapient. 2. vbi de impijs dicitur, apud se dixisse: *Cum erit corpus nostrum, & spiritus diffunderetur, tanquam mollis cinis.* Et in cap. 3. de iustis dicitur, *Iustorum anima in manu Dei sunt, & non tanget illos tormentum mortis, vtique secundum animas.* Et cap. 4. additur, *Iustus si morte occupatus fuerit, in refrigerio erit.* Idem probant omnia vetera testimonia, in quibus dicitur, vel supponitur, animas hominum post mortem viuere, & operari. Vt de anima Samuelis dicitur 1. Reg. 28. apparuisse Sauli, & dixisse, *Quare inquietasti me?* Et hoc testimonio vtitur Iustin. Dialog. in Tryphon. Et lib. 2. Mach. vlt. Jeremias, & Onias viuere supponuntur, cum Iudæ apparuisse referantur. Et de Ieremia dicitur, *Hic est frater tuus amator, & populi Israel hic est qui multum orat pro populo, & pro vniuersa sancta ciuitate, &c.* Denique Exod. 3. ait Dominus Moysi, *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Iacob.* Addit verò Christus Matt. 22. *Non est Deus mortuorum, sed viuentium.* Inde probans, vixisse tunc secundum animam, etiam si mortui essent secundum corpus.

De qua collectione, seu argumentatione solet dubitari, quàm firma sit: quia potuit Deus denominari Deus Abraham, Isaac, & Iacob, licet iam nec in anima viuerent: solum, quia fuit eorum Deus, dum in hoc mundo vixerunt. Sed hoc alterius est loci: nunc breuiter dicimus, Deum non dixisse: *Ego fui, vel, Ego sum, qui fui Deus Abraham, & cetera.* sed, *Ego sum Deus Abraham.* Non dicitur autem Deus pro aliquo tempore esse Deus alius, nisi pro eodem tempore alter existat, & Deum, tanquam suum numen veneretur, & colat. Sicut è contrario non potest dici Deus nunc esse Dominus rerum, quæ fuerunt, & non sunt iam, sed rerum tantum existentium. Sicut etiam è conuerso antequam res fierent, non erat Deus illarum Dominus. Nā hæ voces sunt respectiue, & vtriusque extremi existentiam requirunt. Et quamuis nomen Deus sit magis absolutum, quàm Dominus: nihilominus cum additur, & dicitur Deus huius, vel illius, iam inuoluitur respectus, qui fundari debet in existentia, vel operatione alterius extremi creati, cuius dicitur esse Deus. Declarari potest ex verbis Iacob, Gen. 28. *Si fuerit Deus mecum, &c.* et in hi Dominus in Deum, id est, illum pro vero Deo habebat, & colat. Sic ergo interpretatur Christus verba illa: *Ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Iacob* id est, sum Deus illorum, quos ego amo, & quem ipsi colunt, & adorant: vnde optime concludit, eos viuere, siquæ exponunt Chrysostom. Hom. 71 Et Theodoretus, ac Euthymius in eum locum, &